

ВІДГУК

офіційного опонента
доктора економічних наук, Кобилинської Тетяни Василівни
на дисертаційну роботу Черенкевич Олени Сергіївни, виконану на тему:
«Екологічна безпека України: статистична оцінка та моделювання»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.10 – статистика

Актуальність теми дисертаційної роботи

Глибинні соціально-економічні перетворення в Україні потребують розуміння того, що збереження природних багатств країни являється вкрай важливою проблемою, від вирішення якої залежить доля теперішніх та майбутніх поколінь. Це ставить питання про необхідність вироблення принципово іншого, нового ставлення держави до питання охорони навколишнього природного середовища у контексті забезпечення екологічної безпеки. І це не випадково, адже екологічний фактор все більше впливає на еволюцію самої держави. Незворотні зміни навколишнього природного середовища в результаті господарської діяльності людини вийшли за межі окремих територій і стали набирати глобальних масштабів.

Входження України до міжнародної спільноти, впровадження ринкових методів управління як економікою, так і окремими підприємствами і організаціями вимагає знання і дотримання сучасних єдиних норм і правил в галузі екологічної діяльності, впровадження екологічно орієнтованих методів управління.

Саме питання розробки та вдосконалення теоретико-методологічних засад, методичних підходів та практичних аспектів статистичного

Вх. № 120 від 12.04.2021р.

Вчений секретар Зоріна О.А.

оцінювання, аналізу, моделювання і прогнозування екологічної безпеки України стали предметом дослідження Черенкевич О.С. і обумовили актуальність теми дисертації.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано відповідно до напрямків науково-дослідної роботи кафедри економічної та управлінської аналітики Донецького національного університету імені Василя Стуса за держбюджетною темою: «Детермінанти соціально-економічного зростання регіону: статистична оцінка, моделювання та прогнозування» 2017-2021 (номер державної реєстрації 0117U001336). У межах теми автором досліджено основні тенденції розвитку екологічної сфери, проблеми забруднення навколишнього середовища Вінницького регіону.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

За результатами опрацювання дисертації, автореферату та основних публікацій Черенкевич О.С. можна зробити висновок, що мета дослідження, яка полягала у поглибленні теоретико-методологічних засад, методичних підходів і розробки статистичного забезпечення оцінювання, моделювання та прогнозування складових екологічної безпеки України, загалом досягнута.

Реалізуючи завдання, поставлені в дисертаційній роботі, автор продемонстрував вміння опрацьовувати і комплексно аналізувати інформацію, виявляти нові проблеми та їх вирішувати, узагальнювати результати дослідження, науково обґрунтовувати висновки і пропозиції.

Автор використав достатньо повну інформаційну базу проведеного дослідження, до якої увійшли монографії, фахові наукові статті вітчизняних і зарубіжних учених, матеріали науково-практичних конференцій, нормативні

положення, офіційні публікації та методичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства енергетики та захисту довкілля України, офіційні матеріали мережі Internet, матеріали власних досліджень автора.

Отримані автором наукові результати та висновки дисертаційної роботи характеризуються високим рівнем обґрунтованості і достовірності, що забезпечено використанням загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання.

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань в роботі використовувались загальнонаукові методи такі, як: системного аналізу, формалізації; спеціальні методи: узагальнюючих статистичних показників, аналізу рядів динаміки, багатовимірної середньої та пропорційного розподілу, кореляційно-регресійного аналізу, трендових, авторегресійних моделей (для моделювання екологічних ризиків, їх оцінки та розробки прогнозів соціально-економічних факторів, які впливають на забруднення атмосферного повітря, водних ресурсів і утворення відходів I-III класів небезпеки).

Грунтовне опрацювання змісту дисертації дозволяє в цілому наголосити на логічній побудові роботи, її структурованості, коректності сформульованих завдань, що забезпечило вирішення наукової проблеми відповідно до обраної теми дослідження. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, – теоретично обґрунтовані, достовірні та логічні. Загалом виконане Черенкевич О.С. дослідження проведено на належному теоретичному, методологічному і практичному рівнях.

Новизна наукового дослідження, висновків і рекомендацій

Зі змісту дисертаційної роботи, опублікованих здобувачем наукових праць та автореферату дисертаційного дослідження випливає, що основні наукові положення, висновки і пропозиції сформовані автором самостійно,

відображають особистий внесок дисертанта, характеризуються науковою новизною та мають практичну цінність. Серед основних елементів наукової новизни варто вказати на такі:

1. Удосконалено концептуальні засади статистичної оцінки екологічної безпеки, в якій, на відміну від існуючих, імплементовано методичний підхід статистичної оцінки рівня екологічної безпеки, їх моделювання та прогнозування (с.59-61, с.119-126). Це дозволить сформувати напрямки ефективних управлінських рішень щодо покращення рівня екобезпеки;

2. Удосконалено систему статистичних показників екологічної безпеки за рахунок використання індикаторів обсягу, структури та динаміки, а саме розрахунок вартості усунення екологічних ризиків на одну одиницю забруднення (с. 61);

3. Розроблено методичний підхід до статистичної оцінки еколого-економічної збалансованості на основі розрахунку інтегральних індексів екологічного та економічного розвитку з використанням методу багатовимірної класифікації, що дозволить кількісно оцінити рівень та динаміку збалансованості (с. 85-93);

4. Розраховано величину впливу кожного з факторів на результат розвитку екологічної та економічної підсистем з використанням методу пропорційного розподілу (с. 95-96);

5. Розроблено методичний підхід до оцінки рівня та вартості усунення ризиків екологічної безпеки, який базується на розрахунку величини перевищення фактичних рівнів забруднення над їх теоретичними значеннями, обчисленими за трендовими статистичними моделями обсягів забруднення (с. 127-129);

6. Набуло подальшого розвитку зміст поняття «екологічна безпека», що передбачає, на відміну від існуючих, дотримання еколого-економічної збалансованості розвитку країни як ключового фактора (с. 24);

7. Уточнено поняття «еколого-економічна збалансованість», яка передбачає паралельне синхронне зростання індексів розвитку екологічної та економічної підсистем на макрорівні, що дозволяє підтримувати екологічну безпеку країни із забезпеченням економічної ефективності (с. 87);

8. Розраховано абсолютну та відносну оцінку ризиків екологічної безпеки, що дає змогу визначити вартість усунення ризиків забруднення атмосферного повітря, водних об'єктів і утворення небезпечних відходів I-III класів (с. 127).

Значення результатів для науки і практики

Дисертація Черенкевич О.С. є результатом власних досліджень та самостійною науковою працею автора-здобувача. Усі наукові результати, викладені у дисертації, отримані автором особисто. Внесок дисертанта за списком праць, за його редакцією вказано у переліку публікацій до дисертації. Апробацію проведено на 6 міжнародних науково-практичних конференціях, у процесі обговорення доповідей здобувача.

Практичне значення результатів проведеного дослідження полягає в тому, що сформульовані й обґрунтовані у дисертаційній роботі наукові ідеї та рекомендації, які методично узагальнені і мають прикладний характер, дозволяють комплексно дослідити екологічну сферу, як підґрунтя розробки рекомендацій для покращення екологічної ситуації з урахуванням фактору збалансованості еколого-економічного розвитку.

Підтвердженням практичного значення отриманих результатів забезпечено відповідними довідками:

на загальнодержавному рівні:

Головне управління статистики у Вінницькій області – науковий підхід до статистичної оцінки стану екологічної безпеки на основі критеріїв збалансованості екологічної та економічної підсистем, пропозиції щодо визначення ефективності використання поточних витрат та капітальних

інвестицій на природоохоронні заходи, а також розроблений прогноз обсягів забруднення атмосферного повітря, водних об'єктів і поводження з небезпечними відходами як основи для розробки управлінських рішень в екологічній сфері (довідка № 01-05/58-21 від 03.06.2020р.);

Департамент агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів облдержадміністрації Вінницької ОДА – методичний підхід щодо оцінки усунення ризиків екологічної безпеки діяльності, який дозволяє оцінити зниження викидів забруднюючих речовин за рахунок підвищення ефективності заходів ресурсозбереження (довідка № 03-01-39/6572 від 10.09.2020р.);

ТОВ науково-виробниче підприємство “ES ПОЛІМЕР”- методичний підхід щодо оцінки збалансованості екологічної та економічної підсистем підприємства на основі порівняння інтегральних показників їх розвитку з використанням методу багатовимірної середньої (довідка №34 від 16.06.2020);

ТОВ «Провінція плюс» - методичний підхід щодо оцінки усунення ризиків екологічної безпеки діяльності (довідка №10/09 від 10.09.2020 р.);

у навчальному процесі:

Практичне впровадження наукових розробок і пропозицій у навчальний процес кафедри бізнес-статистики та економічної кібернетики Донецького національного університету імені Василя Стуса під час викладання дисципліни «Статистика навколишнього середовища» (довідка № 178/01- 13/01.1.3 від 11.06.2020 р.).

Теоретична обґрунтованість і практичне значення результатів, що були одержані у ході наукового дослідження Черенкевич О.С., визначають доцільність подальшого їх використання в аналізі стану екологічної безпеки країни та під час прийняття управлінських рішень з цього питання.

Повнота висвітлення основних результатів дисертації в опублікованих працях

Основні результати дослідження Черенкевич О.С. оприлюднені належним чином у 13-ти наукових працях загальним обсягом 5,0 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,1 друк. арк., в т. ч.: 3 статті у міжнародних наукових журналах, 4 – у фахових наукових виданнях України. Зазначені друковані праці за обсягом і кількістю відповідають вимогам до публікацій основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Зміст публікацій повною мірою відображає основні наукові результати дисертаційного дослідження, що винесені на захист.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Зміст автореферату відповідає основним положенням і висновкам, які наведені у дисертації, відображає структуру і логіку викладеного в ній матеріалу, ідентичний з одержаними у ході дослідження результатами, розкриває суть рекомендацій щодо практичного використання наукових розробок.

Дискусійні питання, недоліки та критичні зауваження до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Черенкевич Олени, слід звернути увагу на окремі зауваження, неточності та дискусійні положення, які можуть стати предметом дискусій під час процедури захисту дисертації:

1. На с.5 автореферату рис.1 «Концепція статистичного оцінювання, моделювання та прогнозування екологічної безпеки країни» та С.60 дисертаційної роботи серед запропонованих екологічних показників – показник утворення відходів I-III класів небезпеки та поводження з ними. На нашу думку, доцільніше було б застосувати наведений показник із

утвореними відходами IV класу небезпеки, оскільки вони складають найбільшу питому вагу у утворенні відходів та поводженні з ними і більш якісно відобразить визначений напрямок.

2. На С.7 табл.1 автореферату та С. 67 табл.2.1 дисертаційної роботи автором наведено динаміку основних показників за 2007-2019 рр., та визначено показники для дослідження екологічної безпеки України. На нашу думку, бажано було б застосовувати показник викидів небезпечних речовин в навколишнє природне середовище, який враховує обсяги викидів діоксиду вуглецю, адже саме він є одним із основних забруднювачів який відноситься до парниковий газів і має найбільший вплив на зміну клімату а також відображений у багатьох Міжнародних Конвенціях.

3. У дисертаційній роботі автором вдало проведена оцінка утворення та утилізації відходів, у тому числі побутових (С.77) та наведено чинники які впливають на даний процес. Проте в роботі не зазначено які відходи відносяться до побутових. На нашу думку, слід більше уваги приділити класифікації відходів адже не зрозуміло чи вони відображені у відходах I-III класів небезпеки чи ні.

4. У дисертаційній роботі застосований показник «забруднені води». Результати аналізу зазначеного показника за 2010-2019рр. подано на рис.2,8, (С.79). Проте доцільно було б, на нашу думку застосувати показник відведено зворотних (стічних) вод, інформаційної базою якого є адміністративна звітність за ф.№ 2-ТП водгосп «Звіт про використання води» і де відображено усі забруднюючі речовини які з ними скидаються.

5. На с.106-107 автором зазначено, що забруднення вод є однією з основних загроз екологічної безпеки, та розраховано лінійні парні коефіцієнти кореляції з метою визначення тісноти зв'язку між обсягами забруднених вод та поточними витратами і інвестиціями на очищення зворотних вод. На нашу думку, бажано б було б зробити порівняльний аналіз між обсягами скинутих зворотних вод та поточними витратами і інвестиціями на їх очищення.

6. Автором на С.109 зазначено, що третьою складовою в екологічних витратах і інвестиціях є категорія поводження з відходами. Крім того в таблиці 2.1 наведена динаміка обсягів утворених відходів I-III класу небезпеки, та виявлено як на таку тенденцію вплинули поточні витрати та інвестиції. На нашу думку, слід більш комплексніше розглядати ці показники, і враховувати усі змінні які мають вплив на результат.

Зазначені зауваження до змісту роботи та вказані недоліки не знижують науково-практичної цінності одержаних результатів і загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження Черенкевич О.С., а дискусійні моменти залишаються актуальними для подальших наукових досліджень.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Черенкевич Олени Сергіївни на тему: «Екологічна безпека України: статистична оцінка та моделювання» представлена на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.10 – статистика є завершеним, комплексним, самостійним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему. Автором отримано нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності вирішують важливе наукове завдання, пов'язане зі статистичною оцінкою, моделюванням і прогнозуванням екологічної безпеки України.

Дисертаційна робота структурована, витримано логічну послідовність викладу теоретичних положень, підтверджених практичними матеріалами та узагальненими в наукових публікаціях. Опубліковані автором праці та автореферат відображають основні положення дисертації.

За своїм змістом, структурою, достовірністю отриманих результатів, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням дисертаційна робота Олени Сергіївни Черенкевич «Екологічна безпека України: статистична оцінка та моделювання» відповідає нормативним вимогам пп. 9,

11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 (зі змінами згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. №656), що висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор, Черенкевич Олена Сергіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.10 – Статистика.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук,
заступник начальника Головного
управління статистики у
Житомирській області

Т.В. Кобилинська

Підпис Кобилинської Т.В. засвідчую

*Начальник
управління*

*відділу
персоналу*

О.В. Нестерчук